FEMEIA ÎN GULAGUL SOVIETIC. MODALITĂŢI DE SUPRAVIEŢUIRE[1]

Dumitru-Cătălin ROGOJANU, Cercetător ştiinţific III PhD,
Muzeul civilizaţiei dacice şi romane din Deva,
Cercetător post-doctoral, Universitatea „Petru Maior" din Tîrgu Mureş

Abstract: *The topic that we approach in this study shows the way in which the woman reported to Soviet Gulag prisoners, but also to the camps staff, by sexual point of view in order to get some facilities, such as an easier work, an easier detention, or better food, etc. The interpretation we offer in this scientific analysis is intended as a brief radiography of some sequences related to the intimate life of female prisoners and the harmful role of the Soviet prison system in the dehumanization and humiliation to which the women were exposed.In any case, the Gulag exhibits a full panorama of issues still unexplored in depth: from sexual violence, to lesbianism, homosexuality, or pregnancy and birth in the unfavourable camps to a normal life.*

Keywords*: woman, Soviet Gulag, sex, love and survival strategies, dehumanization, humiliation.*

Motto: *"Cele care nu cedează din primul moment se vor răzgândi or vor fi silite să cedeze, totuşi. Chiar şi cele mai îndărătnice, dacă sunt arătoase, vor fi date pe brazdă: predă-te"*
(Alexandr Soljeniţîn, *Arhipelagul Gulag*)

Gulagul reprezintă spaţiul infernului atât pentru barbaţi, cât şi pentru femei, locul în care se crează prietenii, dar şi duşmanii, o zonă a compromisului, a câştigării unor beneficii prin diverse mijloace, printre care şi utilizarea „sexului". Puţin tratat în istoriografia occidentală, studiul strategiilor de supravieţuire prin „cedarea" femeilor faţă de bărbaţi, sau pur şi simplu pentru satisfacerea nevoilor lor sexuale, constituie un subiect sensibil şi poate fi considerat blamabil de unele persoane.
Dar, el reflectă realităţile crunte din cadrul lagărelor şi închisorilor comuniste şi denotă imposibilitatea rezistenţei femeilor la avansurile făcute de reprezentanţii aparatului represiv, o „înţelegere" bazată pe plăceri sexuale reciproce, dar şi pe aşa-zisele plăceri sexuale din interes.

[1] *Această lucrare a fost realizată şi publicată prin finanţarea de către Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane, prin proiectul „Sistem integrat de îmbunătăţire a calităţii cercetării doctorale şi postdoctorale din România şi de promovare a rolului ştiinţei în societate": POSDRU/159/1.5/S/133652. The research presented in this paper was supported by the European Social Fund under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development, as part of the grant POSDRU/159/1.5/S/133652.*

BDD-A23320 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:19 UTC)

Nu s-a scris foarte mult despre aspectele sexuale din Gulag din mai multe motive ce ţin de: 1. ruşinea morală pe care o provoacă amintirea şi reamintirea acestor evenimente, unele traumatizate pentru fostele deţinute; 2. multe dintre aceste surse orale nu mai trăiesc şi nu au dorit sau nu au mai avut timp să-şi consemneze memoriile în scris; 3. pentru unele, trecutul din spaţiul carceral trebuia cu totul uitat, el trebuia şters din memoria greu încercată; 4. posibilitatea ca majoritatea soţilor acestor deţinute să nu înţeleagă de ce acestea au cedat fizic în Gulag, acest lucru putînd provoca tensiuni şi neînţelegeri.

În monumentala sa lucrare memorialistică, *Arhipelagul Gulag*, publicată în 3 volume, Alexandr Soljeniţn descrie sintetic tehnicile şi stategiile de supravieţuire ale femeilor, depravarea şi lipsa de demnitatea a multor deţinute. De asemenea, Anne Applebaum, un jurnalist şi reputat istoric, în prestigioasa sa carte, *Gulagul: o istorie*, scrisă pe baza surselor de arhivă şi a memorialisticii, oferă informaţii preţioase despre felul în care se poziţionează femeia în lagărele sovietice şi cum reacţionează aceasta la presiunile sexuale din acest spaţiu. Un studiu fundamental este şi cel scris de William T. Bell, *"Sex and Soviet Power in the Gulag of Western Siberia"*, unde autorul aduce în discuţie rolul Gulagului, ca loc al sexului şi al dragostei[2].

Un element care a permis relaţiile sexuale dintre femeile şi bărbaţii din lagărele sovietice a fost însăşi structura acestora, unde exista o dificultate de separare totală a deţiunţilor femei de barbaţi, dar şi incapacitatea, sau mai degrabă refuzul autorităţilor, de a pedepsi abaterile disciplinare care erau provocate de personalul Gulagului, încurajând în acest fel comportamentul arbitrar şi abuziv faţă de cei încarceraţi[3]. Proximitatea femeilor în preajma bărbaţilor, dorinţele sexuale nesatisfăcute, puterea gardienilor şi dorinţa de supunere inclusiv sexuală, lipsa unor principii morale solide, au fost motive suficiente pentru care multe dintre deţinute s-au dăruit cu uşurinţă. În conformitate cu statisticile oficiale, în anul 1942, din totalul deţinuţilor din Gulag, doar

[2] William T Bell, „Sex and Soviet Power in the Gulag of Western Siberia". Paper for presentation at the International Young Researchers Conference on the "Gulag in History and Memory", Havighurst Center for Russian and Post-Soviet Studies, Miami University, Oxford, Ohio, October 28-30, 2010, articol disponibil la adresa de web http://miamioh.edu/cas/_files/documents/havighurst/2010/bell.pdf, Vezi şi William T Bell, *The Gulag and Soviet Society in Western Siberia, 1929-1953*, (A thesis submitted in conformity with the requirementsfor the degree of Doctor of Philosophy Graduate Department of History, University of Toronto, 2011), articol disponibil la adresa de web https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/29921/1/Bell_Wilson_T_201106_PhD_thesis.pdf, accesate la 18 mai 2015.

[3] William T Bell, „Sex…"

BDD-A23320 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:19 UTC)

aproximativ 13 % erau femei, în anul 1945 procentul s-a mărit la 30 %, în 1948, a scăzut la 22 %, ca mai târziu, între 1951 şi 1952, procentul să ajungă la 17 %[4].

În Gulag, chiar şi la bărbaţii foşti deţinuţi, predomina ideea că femeile erau uşuratice, decâzând moral mai repede decât bărbaţii. Acestea, prin simplul fapt că erau femei, aveau şanse mai mari să fie selectate la o muncă mai uşoară, într-un post mai bun, situându-se astfel pe o poziţie ierarhică ridicată în lagăr[5]. Soljeniţn susţine că femeii „îi mai uşor" în lagăr (…) „Multe cedează încă din prima zi. Orizontul ce li se deschide în faţă e prea ameninţător, nelăsându-le nici o speranţă. Şi fac o asemenea alegere nu numai femei măritate, mame cu copii, ci şi nişte aproape fetiţe. Şi tocmai fetele foarte tinere sunt cele care, sufocate de cruzimea vieţii din lagăr, ajung curând cele mai dezmăţate"[6].

Lagărele sovietice uniformizează atitudinea femeilor, ele nu mai oferă posibilitatea deţinutelor să riposteze, sunt prizoniere fizice ale bărbaţilor, chiar şi cele mai credincioase şi devotate familiei vor ceda până la urmă. Gulagul dezumanizează deţinutele, le împovărează cu un trecut care va fi cu greu uitat, le urâţesc calităţile feminine şi, în mod indirect, le oferă posibilitatea gardienilor şi a altor deţinuţi să profite de slăbiciunea şi lipsa lor de protecţie.

Deşi la început mulţi comandanţi ai lagărelor de muncă nu au fost de acord cu primirea persoanelor de sex feminin, pe motiv că acestea nu îşi pot îndeplini normele de lucru obligatorii, până la urmă, datorită nevoii de forţă de muncă suplimentară, s-a ajuns la concluzia că acestea ar fi utile în activităţile din domeniul textilelor, lemnului, metalului şi industriei uşoare[7].

Aminitirile ce provin din memoriile multor femei care au trecut prin Gulagul sovietic vorbesc depre teamă, jenă, degradare fizică şi morală, mai ales atunci când acestea ajungeau în lagăre şi erau duse la o baie comună unde aveau „oportunitatea să se spele"[8]. Personalul care le supraveghea era format din barbaţi, iar acestea treabuiau să suporte ruşinea şi umilinţa de a sta goale, în faţa unor priviri hidoase şi insistente[9]. Baia reprezintă primul contact cu instalarea în lagăr, tocmai în acest spaţiu „sunt examinate femeile despuiate ca o marfă dintr-o prăvălie. Că este apă la baie sau nu, dar controlul anti-păduchi,

---

[4] Anne Applebaum, *Gulagul: o istorie,* traducerea din limba engleză de Simona-Gabriela Vărzan şi Vlad Octavian Palcu, Bucureşti, Humanitas, 2011, p. 331.

[5] *Ibid.*, p. 329.

[6] Alexandr Soljeniţn, *Arhipelagul Gulag*, vol II, traducere şi note de Ion Covaci, Bucureşti, Univers, 2008, p. 174.

[7] Katryna Coak, „A Day in the Life Of…": Women of the Soviet Gulag, articol disponibil la adresa de web https://thevieweast.wordpress.com/2012/06/19/a-day-in-the-life-of-women-of-the-soviet-gulag/ , accesat la 18 mai 2015.

[8] *Ibid.*

[9] *Ibid.*

BDD-A23320 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:19 UTC)

raderea subţiorilor şi a pubisurilor oferă frizerilor, care nu sunt ultimii aristocraţi din zonă, posibilitatea de a pipăi în voie femeile nou-venite"[10].
În lagăr, din punct de vedere al igienei corporale, este mai greu de suportat murdăria de către femei, decât de bărbaţi[11]; mizeria, spălatul foarte rar, le creează o stare de disconfort şi înjosire, iar atunci când sunt duse la baie sunt încă o dată umilite prin privirile şi atingerile celor care le supravegheau. Pentru a rămâne curate, pentru a-şi putea spăla lenjeria, a fi trimise la o muncă mai uşoară, sau pentru a-şi potoli pur şi simplu foamea, femeile ajung rapid să întreţină relaţii sexuale cu gardienii: „Cei mai nerăbdători cer şi plata după cartofii prăjiţi, cei mai reţinuţi te conduc la baracă şi, pe drum, îţi explică ce viitor te aşteaptă. Aranjează-te, fetiţo, aranjează-te în zonă, câtă vreme ai o ofertă de gentelmen. Şi curăţenie, şi posibilitatea de a-ţi spăla desuurile, şi o muncă mai puţin obositoare – pe toate le poţi avea"[12].
În lagărele sovietice a supravieţui înseamnă a mânca, iar a mânca înseamnă a face sex cu cel care îţi oferă acest „privilegiu", sau nimeni nu îţi oferă ceva fără a te recompensa. Sunt multe exemple de fete frumoase, cum este cazul unei tinere blonde căreia i s-a dat un prânz, iar aceasta a întors gestul prin dăruirea corpului său: „Fata a terminat de mâncat, a strâns frumos farfuriile pe tava de lemn. Apoi şi-a ridicat rochia, şi-a dat jos lenjeria şi, cu ea în mână, şi-a întors faţa tristă către mine. Ne aşezăm sau ce facem? Întreabă ea. La început, neînţelegând şi apoi speriată de răspunsul meu, mi-a spus justificându-se: „Nimeni nu-mi dă de mâncare fără asta..."[13].
Aceste abuzuri sexuale au şi o explicaţie psihologică, reprezentanţii aparatului represiv au găsit posibilitatea să-şi manifeste *masculinitatea primitivă*[14] prin dezbracărea deţinutelor şi umilirea lor, multe din frustrările acestora[15], sau lipsurile lor sexuale s-au cantonat în aceste manifestări. Desigur că şi condiţiile dure din spaţiile concentraţionare şi avantajele obţinute le-au determinat pe deţinute să nu-i refuze pe gardieni, dar şi aceştia au profitat de puterea de dominaţie pentru a avea acces la aceste femei. Dar, aşa cum observă Ruxandra Cesereanu, „dezbrăcarea şi nuditatea lor expusă este o formă de pre-viol,

[10] Alexandr Soljeniţn, *op.cit.,* p. 173.
[11] *Ibid.*
[12] *Ibid.*, p. 174.
[13] Razgon, 163-164, apud. Anne Applebaum, *op.cit.,* pp. 334-335.
[14] Graţian Cormoş, *Femei în infernul concentraţionar din România (1945-1989)*, ediţia a 2-a, Cluj-Napoca, Argonaut, 2009, p. 50.
[15] Vezi subcapitolul „Frustrarea" din Graţian Cormoş, *op.cit.,* pp. 61-63.

BDD-A23320 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:19 UTC)

întrucît supliciatorii fac din aceasta o paradă cu scop umilitor. În cazul victimelor-femei, ideea de pre-viol este intens subliniată "[16].

Dacă erai „conservată fizic"[17], probabilitatea era mare de a scăpa de corvezile grele şi de a ajunge „la secţia sanitară, la bucătărie, la contabilitate, la croitorie, sau la spălătorie, şi anii vor trece fără mari necazuri, aproape ca în viaţa normală. Dacă se întâmplă să fii transferată, vei ajunge şi în noul lagăr înfloritoare, vei şti şi acolo ce ai de făcut încă din primele zile. O mişcare dintre cele mai inspirate este să te aranjezi servitoare la vreun şef"[18].

Deşi o proporţie mare dintre deţinute au practicat sexul benevol, pentru a obţine beneficii care ţineau mai mult de îmbunătăţirea vieţii din lagăre, totuşi o parte dintrea acestea au fost forţate[19], dar au existat şi „căsătorii din interes" *(brak po rascetu)*, care „uneori se dovedeau a fi făcute din dragoste" [20], femeile simţind astfel nevoia de a fi protejate[21]. Practic, prin intermediul sexului, „soţul" îşi ocrotea „soţia"[22] şi conform legilor vieţii din lagăr femeile care aveau „soţul de lagăr", nu mai erau tracasate de alţi bărbaţi[23].

Gulagul, pe lângă viaţa desfrânată pe care o oglindeşte, oferă totuşi şi posibilitatea deţinutelor de a trăi sincere poveşti de dragoste şi de iubire, unele femei trăind adevărate momente de apropiere sufletească faţă de cei pe care îi îndrăgeau. Aceste iubiri erau spirituale, întrucât pe de o parte legislaţia lagărelor era una rigidă şi aspră, putând să rişte pedepse dure, iar pe de altă parte, aceste locuri nu puteau să îţi ofere confortul expunerii unor asemenea momente de dragoste: „Prin Binecuvântarea lui Dumnezeu, lua naştere o iubire deja aproape necarnală, pentru că prin tufişuri îţi era ruşine, în baracă, de faţă cu toţi, nu se putea, şi apoi bărbatul nu era în putere, iar gardienii din lagăr te smulgeau din orice ascunziş şi te târau la carceră. Dar tocmai pentru că nu era carnală, îşi amintesc acum fostele deţinute, iubirea din lagăr devenea şi mai profund spirituală. Tocmai de aceea devenea mai răvăşitoare decât în viaţa normală! Femei care nu mai erau de mult tinere nu dormeau noaptea pentru un surîs întâmplător sau pentru te miri ce atenţie fugară...Şi cu ce forţă se detaşa lumina iubirii pe fondul promiscuităţii din lagăr!"[24].

---

[16] Ruxandra Cesereanu, *Panopticum: tortura politică în secolul XXX: studiu de mentalitate*, prefaţă de Alexandru Zub, Iaşi, Institutul European, 2001, p. 210.

[17] Alexandr Soljeniţn, *op.cit.*, p.175.

[18] *Ibid.*

[19] William T. Bell, „Sex…"

[20] Anne Applebaum, *op.cit.*, p. 336.

[21] *Ibid.*, p. 335.

[22] William T. Bell, „Sex…"

[23] Anne Applebaum, *op.cit.*, pp. 335-336.

[24] Alexandr Soljeniţn, *op.cit.*, p.181.

BDD-A23320 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:19 UTC)

Desigur că promiscuitatea a predominat în lagăre însă, acolo au existat şi condiţii mai bune, care au permis o apropiere intensă, bazată pe sentimente reale între deţinuţi. Întrebat dacă în lagăr au fost doar lucruri rele, poetul Anatoly Zhigulin a relatat că: „... au fost momente bune, chiar vesele care au avut nimic de-a face cu facilitățile materiale "[25]. Puteai să ai un minim de confort sufletesc şi prin întreţinerea unei prietenii sau prin găsirea unui iubit[26].
Oamenii rămaşi în captivitate, fără mari posiblităţi de comunicare, doreau din tot sufletul relaţii sentimentale, în aşa fel încât unii se implicau intens în veritabile aventuri platonice, utilizând ca şi mijloc de transmitere a informaţiilor, scrisorile[27]. În lagărul de la Minlag, deţinuţii realizaseră o „cutie poştală" secretă în care se puneau scrisorile[28], însă mai existatu şi alte modalităţi: „la o anumită oră, o persoană aleasă dintr-una din zone arunca scrisorile de la bărbaţi pentru femei sau invers. Acesta se numea *serviciul poştal*"[29].
„Iubirea pe furiş" este termenul potrivit pentru a descrie sentimentele de dragoste din lagăr; dacă nu erai atent puteai să-ţi pui în pericol viaţa şi tocmai această imposibilitate de a-ţi împărtăşi dragostea într-un mod deschis face aceste evenimente mai incitanate. Aceasta este o iubire captivă în meandrele lagărului, o iubire întreţinută de riscul de a fi prins, cu cât primejdia este mai mare, cu atât sacrificiul dragostei este mai profund: „Mai exista și riscul-aproape ca în război, aproape că îți puneai în joc existența-ca pentru o singură întâlnire să-ți pierzi locul într-un lagăr cu care te obișnuiseși, adică, de fapt, viața. O iubire pe tăișul primejdiei, unde caracterele capătă profunzime și anvergură, unde fiecare pas înseamnă un sacrificiu-iată o iubire eroică"[30].
Dacă pentru unele deținute salvarea lor prespunea să întrețină relații sexuale cu bărbații din lagăr, altele se sacrificau în numele iubirii îndeplinind corvezi grele: „Unele se lăsau întreținute de opolșiți, ca ibovnice fără iubire, ca să se salveze, altele se duceau la muncile comune și mureau-pentru iubire"[31].
Observăm cum Gulagul, prin legislație și regulile nescrise, selectează oamenii, îi transformă, le modelează caracterul, doar cei puternici pot rezista fără a face compromisuri sau fără a se degrada din punct de vedere moral. Din păcate, multe femei au fost abuzate fizic de deţinuţi sau de gardienii din lagăre,

[25] Anatoly Zhigulin, 'On Work,' reproduced in Anne Applebaum, *Gulag Voices: An Anthology*, (Yale University Press, 2011), apud. Katryna Coak, *op. cit.*
[26] Katryna Coak, *op.cit.*
[27] Anne Applebaum, *op.cit.*,p.336.
[28] *Ibid.*
[29] Kaufman, p.23, apud. Anne Applebaum, *op.cit.*,p.336.
[30] Alexandr Soljeniţn, *op.cit.*, p. 181.
[31] *Ibid.*

BDD-A23320 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:19 UTC)

ajungându-se chiar la viol, fapte ce au fost consemnate frecvent de memorialistică, altele şi-au găsit soţi care le-au oferit o oarecare protecţie, dar a existat şi o categorie de femei, care în mod deliberat au avut raporturi sexuale cu paznicii pentru a fi protejate fizic, pentru raţii de mâncare mai consistente ori munci mai facile[32].

De asemenea, memorialistica de detenţie scoate în relief şi existenţa relaţiilor sexuale bazate pe consens, unele conducând la căsătorii[33]. De exemplu, binecunoascuta memorialistă, Evgeniia Ginzburg, şi-a cunoscut cel de-al doilea soţ în timp ce erau închişi în lagăr ca deţinuţi, la fel ca şi Anna Larina, văduva lui Buharin care şi-a întâlnit al doilea soţ în Siberia de Vest[34].

S-a ajuns până la situaţia în care atât de mare era iubirea încât s-au realizat căsătorii cu cineva situat dincolo de zidul care delimita lagărele de bărbaţi de cele pentru femei, fără nici măcar să se întâlnească faţă în faţă, ceremonia realizându-se prin jurăminte pronunţate încet, iar deţinutul luându-şi rolul de preot şi notând ceremonia pe hârtie.[35] Căsătoria reprezintă în acest sens un gest simbolic, de unire a unor persone năpăstuite de soartă şi istorie, ea scoate din tragism sufletul prin de amăraciune, le dă speranţa unui prezent mai bun. Aceste uniuni a destinelor, discret, departe de personalul represiv al lagărelor, indică faptul că deţinuţii au „fentat" regulile cazone, au ştiut să se respecte şi să se iubească, să-şi ofere sprijin şi alinare sufletească.

Iubirea de multe ori se identifică cu foamea şi mâncarea, unele femei munceau din greu pentru a-i proteja pe cei care le erau dragi: "Blidul din care mâncau împreună era pentru ei inelul sfânt de cununie"[36]. Femeile se sacrificau pentru a-şi proteja aleşii, a fi împreună şi nu separat era cel mai bun lucru, a iubi pe cineva şi a-i oferi din mâncarea ta pentru a supravieţui sunt gesturi impresionante.

În Gulag este şi iubire, femeile având nevoie de o vorbă bună, de o atingere duioasă, de un suflet cald ce le poate oferi dragostea mult aşteptată. Dragostea şi iubirea în lagăre sunt sentimente unice, momente ce le scot pe deţinute din rutina muncii de zi cu zi, le ajută să depăşească situaţiile grele, pedepsele aspre şi să uite de anii petrecuţi aici.

Iubirea dintre femeile şi bărbaţii deţinuţi, relaţiile sexuale bazate pe anumite beneficii cu gardienii se sfârşeau uneori cu graviditatea, care era destul de dificilă în condiţiile insalubre din lagăre. Unele dintre deţinute erau arestate şi condamnate fiind însărcinate încă de acasă, născând acolo, iar altele rămâneau

[32] Katryna Coak, *op.cit.*
[33] William T Bell, „Sex…"
[34] *Ibid*.
[35] Anne Applebaum, *op.cit.*, p. 337.
[36] Alexandr Soljeniţn, *op.cit.*, p.181.

BDD-A23320 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:19 UTC)

gravide în lagăr[37], duceu sarcina până la capăt sau făceau avort. Starea de graviditate a femeilor este o temă relativ comună în literatura memorialistică feminină; pentru unele deţinute, precum Veronica Shapovalov, acest lucru simbolizează o viaţă „normală", determinând un sentiment de egalitate ale femeilor de aici cu cele din liberatate, dar şi posibilitatea de a-şi câştiga un sentiment de feminitate într-un mediu ostil[38], iar pentru Hava Volovich, naşterea unui copil constituia lucrul cel mai drag şi cel mai apropiat dintre toţi oamenii, pentru care şi-ar fi dat viaţa[39].

Dacă graviditatea era un moment de bucurie, ea putea determina şi separarea soţilor din lagăr, distrugând astfel o iubire atât de greu fortificată, de aceea deţinutele s-au chinuit pe cât au putut să nu rămână însărcinate[40]. Dar cel mai dificil moment este pentru o *deţinută-zekă* care, dacă rămâne gravidă, cu o lună înainte de naştere este trimisă în alt *lagpunkt*, unde există un spital pentru deţiunţi cu o secţie pentru maternitate, iar după ce dă naştere copilului femeia este transferată într-un *lagpunkt* din vecinătate, special pentru mamele zeke, numite şi „mămiţe", *mamaki*[41].

Cu toate dificultăţile, erau şi femei care rămâneau gravide de bunăvoie şi acestea erau de regulă deţinutele de drept comun sau cele condamnate pentru fapte mărunte, acestea dorind să facă copii ca să li se îmbunătăţească condiţiile de muncă, să aibă parte de o masă mai bună, sau să profite de amnistiile care se făceau periodic pentru femeile cu copii mici[42].

Fără nicio îndoială îşi asumau maternitatea femeile care erau sigure că în momentul în care erau eliberate, vor fi cerute în căsătorie de tatăl copilului şi uneori aceste speranţe deveneau realitate, iar după finalizarea condamnării se uneau în familii stabile[43]. Totodată, şi cele care visau să aibă o familie unită şi pentru care copilul era „singura sclipire de viaţă adevărată pe care le-o oferea lagărul" rămâneau gravide şi conştientizau responsabilitatea acestui fapt[44].

Au existat şi beneficii practice de pe urma naşterii, astfel printr-un decret din 10 ianuarie 1939 s-a stabilit că toate femeile-*zeke* vor fi lăsate în concediu 35 de

---

[37]Victoria Bird, „The Littlest Enemies: Children of the Stalin Era", articol disponibil la adresa de web https://thevieweast.wordpress.com/2012/06/21/the-littlest-enemies-children-of-the-stalinist-era/ , accesat la 20 mai 2015.

[38] Veronica Shapovalov, *Remembering the Darkness: Women in Soviet Prisons* (Oxford: Rowman and Littlefield Publishers, 2001), apud. Katryna Coak, *op.cit.*

[39] Hava Volovich, 'My Past,' reproduced in Vilensky, Simeon, *Till my Tale is Told: Women'sMemoirs of the Gulag* (Indiana: Virago Press, 1999) 260, apud. Katryna Coak, *op.cit.*

[40] Alexandr Soljeniţn, *op.cit.*, p. 184.

[41] *Ibid.*, p. 183.

[42] Anne Applebaum, *op.cit.* p.338.

[43] Alexandr Soljeniţn, *op.cit.*, pp. 184-185.

[44] *Ibid.*, p. 185.

BDD-A23320 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:19 UTC)

zile înainte de naştere şi 28 de zile după naşterea copilului[45], iar în unele situaţii sarcina putea salva o femeie de la bătăi și chiar de la execuție[46].
În plus, umilința, lipsa unui punct de sprijin în lagăr, le-au făcut să dea naştere la copii din orgoliu şi demnitate, altele spuneau: "Oi fii eu puşcăriaşă, dar copilul meu e un om liber!"[47], în acest fel, prin intermediul copilului, trăiau sentimental libertăţii, al posibilităţii de a deveni şi ele mame.
Dar nu toate femeile au păstrat copiii după naştere, unele i-au abanodonat fără niciun fel de regret, iar „cele hârşite prin viaţa de lagăr şi dedulcite la moravurile pegrei, vedeau în maternitate un an de *burtă la soare*, iar uneori o cale spre *anticipată.* Acestea nici nu-şi considerau copilul ca fiind carne din carnea lor, nu cereau să-l vadă, nu se interesau dacă mai e în viaţă"[48].
Cu toate că avortul era perceput în lagăr drept infracţiune, iar în Uniunea Sovietică , în anul 1936, a fost declarat ilegal[49], o parte dintre deţinute, din diverse motive au acceptat să piardă sarcina în mod voit. Poziția conducerii Gulagului era îngăduitoare faţă de întreruperile de sarcină care aveau loc în spitale, „pentru că aşa era mai bine pentru lagăr"[50], însă nu se ştie cu exactitate numărul lor, întrucât probabil de ruşine, sau din dorinţa de a uita de acestea, în interviurile sau în memorialistică nu a apar relatate[51].
Puţine femei s-au încumetat să povestească felul în care se făcea avortul, dar poveştile lor sunt cutremurătoare: „Încercaţi să vă imaginaţi situaţia. Este noapte. Este întuneric…Andrei Andreevici încearcă să-mi provoace avortul fără ustensile, doar cu mâinile goale date cu iod. Dar e prea agitat şi nu reuşeşte. Nu pot să mai respir din cauza durerii, dar îndur fără să crâcnesc, ca să nu audă nimeni. „Opriţi-vă!" am strigat într-un târziu din cauza durerii insuportabile, iar procedura a fost sistată pentru două zile. Până la urmă, a scos tot - fătul şi mult sânge. De aceea nu am mai putut să fiu mamă"[52].
Per ansamblu, în aceste lagăre nu a existat o diferenţă foarte mare între femeile condamnate pe motive politice („politicals" - „little roses") şi cele cu condamări mai grave, pentru furt, prostituţie, crime („little violets" - „urkas"), însă acestea din urmă, la fel ca şi kapos[53], erau cele mai bine poziţionate în

[45] Emma Mason, 'Women in the Gulag in the 1930s,' in Illič, ed., *Women in the Stalin Era,* (Palgrave: 2001), apud. Katryna Coak, *op.cit.*
[46] Katryna Coak, *op.cit.*
[47] Alexandr Soljeniţn, *op.cit.*, p. 185.
[48] *Ibid.*
[49] Katryna Coak, *op.cit.*
[50] Alexandr Soljeniţn, *op.cit*, p.185.
[51] Anne Applebaum, *op.cit.*, pp. 338-339.
[52] Iakovenko, p. 196, apud. Anne Applebaum, *op.cit.,*p. 339.
[53] Denumire similară în lagărele naziste.

BDD-A23320 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:19 UTC)

ierahiha din lagăre[54]. *Politicele* aveau de suferit mai mult deoarece erau tratate cu dispreţ şi erau repartizate la muncile cea mai dificile şi în cele mai rele condiţii, iar *urkas* le impregnau teroare, de multe ori acestea cerându-le mită, favoruri sexuale în schimbul unui tratament mai decent.

Lagărele sovietice sunt locuri ale degradării morale, ale corupţiei, ale borfaşilor şi borfaşelor, ale „trocurilor sexuale", ale schimbărilor comportamentale, sunt locuri unde sistemul autoritar şi contextul îţi transformă identitatea. Anne Applebaum relatează o schimbare dramatică a unei tinere poloneze, respectată în comitetul neoficial de *urka*, care deşi la început este o fată liniştită care „mergea mândră la muncă, cu fruntea sus şi respingea cu privirea scrutătoare şi mânioasă pe orice bărbat care se apropie de ea"[55], ajunge ca să nu mai suporte hăituirea şi pentru hrană, să întreţină relaţii sexuale cu supraveghetorul ei : „fără a scoate un cuvânt, aruncă pe prici o perche sfâşiată de chiloţi"[56]. Acest moment a fost doar începutul transformării sale, dintr-o femeie demnă, într-una uşuratică: „Din acea clipă fata trecu prin schimbări dramatice: Nu se mai grăbea ca înainte de la bucătărie, în schimb, după ce se întorcea seara de la muncă, rătăcea prin lagăr până târziu în noapte, ca o pisică în călduri. Oricine o voia putea să o aibă, pe prici sub prici, în cămăruţele separate ale experţilor tehnici sau în magazia de de haine"[57].

Dar viaţa în Gulag nu este presărată doar cu fete care îşi vând trupul pentru o porţie mai bună de mâncare, ci este o lumea a prostituţiei, violurilor, lesbianismului şi a violenţei sexuale. Se ajunge, după cum povesteşte Alexandr Soljeniţn, chiar la la violuri în grup, acolo unde există majoritatea bărbaţi iar femeile îşi fac rar apariţia: „Dar pe Kolîma ? Acolo femeia e în general o raritate, devenind cu atât mai mult obiect de vrajbă şi dispută. Acolo ferească Dumnezeu să iasă în calea vreunui bărbat, fie el un soldat din escortă, un civil sau un deţinut. Pe Kolîma s-a născut expresia *tramvai* pentru violul în grup. E. Oliţkaia povesteşte cum într-o bună zi şoferul le-a pierdut la cărţi pe toate, un întreg caminon de cărţi etapate la Elghen, şi abătându-se din drum, le-a dus pentru o noapte la baraca muncitorilor constructori cu dispensă de escortă care lucrau în apropiere"[58].

Regiunea Kolîma era recunoscută pentru violurile în grup, spre exemplu în 1944 un grup de fete de la ţară au fost trimise în lagărele de muncă de aici.

---

[54] Caroline Vasicek, *Voices from the Darkness: Women in the Nazi Camps and Soviet Gulag*, (Boston College Electronic Thesis or Dissertation, 2003), articol disponibil la adresa de web http://dlib.bc.edu/islandora/object/bc-ir:102448/datastream/PDF/view , accesat la 19 mai 2015.

[55] Herling, pp. 134-135, apud., Anne Applebaum, *op.cit.*,p.329.

[56] Anne Applebaum, *op.cit.*,p.330.

[57] Herling, pp. 134-135, apud. Anne Applebaum, *op.cit.*, p. 330.

[58] Alexandr Soljeniţn, *op.cit.*, p.177.

BDD-A23320 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:19 UTC)

Aceste fete erau numite *ukazniki* şi au fost arestate pentru infracţiuni minore, cum ar fi absenţele nemotivate de la locurile de muncă din fabricile în care lucrau[59]. În drumul de la Vladivostock la Magadan, deţinuţii criminali au intrat peste ele, le-au violat, gardienii neintervenind deloc, în plus, aceşti deţinuţi, i-au bătut pe toţi cei care au încercat să le protejeze[60].

A existat şi „violul" între lesbiene, o fostă deţinută relatând că a asistat cum un cuplu de lesbiene au prins sub priciuri o „fată modestă şi tăcută" căreia i-au rupt himenul[61]. Lesbianismul în lagăre, era permis, iar printre deţinutele de drept comun era ritualizat, lesbienele fiind catalogate drept *ono* (prenume rusesc neutru) şi se delimitau în „iepe"-femininele, şi „soţi"-masculinizatele[62]. Acestea recunoşteau în mod direct orientarea lor sexuală şi prin intermediul fredonării unor cântece: *„ O, cât îţi mulţumesc, Stalin,*

Căci ai făcut din mine o baroneasă.
Sunt şi vacă şi taur,
Şi femeie, şi bărbat"[63]

Lesbiansimul devine în Gulag o obişnuinţă, o modalitate de a trăi într-un spaţiu mizer, în care tentaţiile unor orientări sexuale diferite sunt mari, femeile îşi degradează condiţia, deoarece universul carceral sovietic produce el însuşi mutaţii fizice şi psihice asupra deţinutelor.

Lagărele înfăţişează o lume întoarsă pe dos, unde nu ai cum să supravieţuieşti dacă nu ştii trucuri de a ieşi din acest imens gol sufletesc. A te dărui altei femei, înseamnă a face ceva interzis într-o lumea de dincolo de lagăre, dar în interiorul lor, aceste tentaţii şi orientări sexuale erau permise, pentru că regulile sunt făcute să fie încălcate, stricteţea nu se mai păstrează iar destrabălarea devine un lucru normal.

Dar fie că se întâmpla voluntar sau coercitiv, majoritatea raporturilor sexuale din lagăre aveau loc în stare de violenţă, mizerie, violul şi prostituţia ajungând pentru unii să devină normalitate şi să se rutinizeze[64].

Cert este că pe lângă violuri, prostituţie şi lesbianism, în unele lagăre, după relatează Soljeniţn, erau adevărate bordeluri (Vagonka), unde aveau loc o serie de orgii sexuale: "*Vagonka* ferită de ochii vecinelor cu tot felul de cârpe e un tablou clasic de lagăr (…). Borfaşi, drept comun, minori, invalizi, femei tinere şi mătuşici fanate-toţi claie peste grămadă (…) Există o interdicţie oficială pentru bărbaţi de a intra acolo, dar nimeni nu o respectă şi nu se face nici un

[59]Lipper, 94, apud., Caroline Vasicek, *op.cit.*
[60]*Ibid.*
[61] Lvov, memorii nepublicate, apud. Anne Applebaum, *op.cit.,*p.334.
[62] Anne Applebaum, *op.cit.,*p.333.
[63] Ulinovkaia, pp.388-391, apud. Anne Applebaum, *op.cit.,*p.333.
[64] Anne Applebaum, *op.cit,*p.334.

BDD-A23320 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:19 UTC)

control. Nu numai bărbaţii bat calea într-acolo, ci şi chiştocii, băieţi de 12-13 ani vin să înveţe (….). Numai bătrâneţea ori vreo infirmitate săritoare în ochi poate proteja o femeie - nimic altceva. A fi atrăgătoare e un blestem: una ca asta are necontenit câte un musafir pe *vagonka*, e permanent asediată, ameninţată cu bătaia şi cu şişul şi nădejdea ei e nu să reziste, ci să cedeze cu cap, alegându-şi unul care, pe urmă, prin teroarea numelui şi a cuţitului său, să o apere de ceilalţi, de urmăritorii, de această coadă lacomă şi de aceşti puţoi înnebuniţi de tot ce văd şi repiră"[65].

Gulagul ilustrează aşadar un tablou al incertitudinii, al femeilor umilite, al limitelor umane duse la extrem, al imposibilitatăţii de a ieşi cu demnitate dintr-un spaţiu în care abuzurile sexuale capătă o latură constantă. Nu trebuie judecate toate femeile care au cedat în lagăre, pentru că unele au fost nevoite sau constrânse din diverse motive, viaţa în aceste locuri fiind o perpetuă luptă pentru supravieţuire.

Sistemul concentraţionar sovietic nu reflectă doar o atmosferă a dezmăţurilor sexuale, ci şi o modalitate de a trăi fericite în unele situaţii, pentru că unele deţinute chiar au avut relaţii bazate pe iubire şi respect, au existat chiar poveşti de dragoste platonice, care le ofereau încrederea necesară pentru a supravieţui. O parte dintre ele au rămas însărcinate şi au avut grijă de copii lor, dar au fost şi unele deţinute care i-au părăsit, iar altele au preferat întreruperea de sarcină. Însă, trebuie să observăm rolul Gulagului în transformarea condiţiei femeii adusă la limita puterilor şi felul în care aceasta reuşeşte, sau nu, să facă faţă tentaţiilor, să se raporteze la o lume deplorabilă care nu-i oferă nicio speranţă.

Bibliografie

Cărţi:

APPLEBAUM, Anne, *Gulagul: o istorie,* traducerea din limba engleză de Simona-Gabriela Vărzan şi Vlad Octavian Palcu, Bucureşti, Humanitas, 2011.

CESEREANU, Ruxandra, *Panopticum: tortura politică în secolul XXX: studiu de mentalitate*, prefaţă de Alexandru Zub, Iaşi, Institutul European, 2001.

CORMOŞ, Graţian, *Femei în infernul concentraţionar din România (1945-1989)*, ediţia a 2-a, Cluj-Napoca, Argonaut, 2009.

SOLJENIŢN, Alexandr, *Arhipelagul Gulag*, vol II, traducere şi note de Ion Covaci, Bucureşti, Univers, 2008.

Resurse online:

BELL, William T., „Sex and Soviet Power in the Gulag of Western Siberia". Paper for presentation at the International Young Researchers Conference on

[65] Alexandr Soljeniţn, *op.cit.*, pp.176-177.

BDD-A23320 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:19 UTC)

the „Gulag in History and Memory", Havighurst Center for Russian and Post-Soviet Studies, Miami University, Oxford, Ohio, October 28-30, 2010), articol disponibil la adresa de web http://miamioh.edu/cas/_files/documents/havighurst/2010/bell.pdf , accesat la 12 mai 2015.

_____, *The Gulag and Soviet Society in Western Siberia, 1929-1953*, (A thesis submitted in conformity with the requirementsfor the degree of Doctor of Philosophy Graduate Department of History, University of Toronto, 2011), articol disponibil la adresa de web

https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/29921/1/Bell_Wilson_T_201106_PhD_thesis.pdf , accesat la 12 mai 2015.

BIRD, Victoria, „The Littlest Enemies: Children of the Stalin Era", articol disponibil la adresa de web https://thevieweast.wordpress.com/2012/06/21/the-littlest-enemies-children-of-the-stalinist-era/ , accesat la 20 mai 2015.

COAK, Katryna, „A Day in the Life Of…": Women of the Soviet Gulag, articol disponibil la adresa de web https://thevieweast.wordpress.com/2012/06/19/a-day-in-the-life-of-women-of-the-soviet-gulag/ , accesat la 18 mai 2015.

VASICEK, Caroline, *Voices from the Darkness: Women in the Nazi Camps and Soviet Gulag*, (Boston College Electronic Thesis or Dissertation, 2003), http://dlib.bc.edu/islandora/object/bc-ir:102448/datastream/PDF/view, accesat la 19 mai 2015.

BDD-A23320 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:19 UTC)